בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים מִלְמַעְלָה וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים מִלְמַטָּה, וטעם מחלוקתם שנוי במחלוקת אמוראים [ראה ביאורנו לעיל ע"א ד"ה בין], לפירוש רב יהודה נחלקו האם די בהיכר של חציצה טפח בתוך המים, או שיש להגדיל ההיכר כמה שאפשר, ולכן צריך שתגיע המחיצה עד לקרקעית הבור, ולפירוש רב הונא נחלקו באיזה אופן המחיצה נחשבת היכר, האם כשהיא בשפת הבור העליונה, או דוקא כשהיא סמוכה למים, אבל לדברי הכל המחיצה אינה נוגעת במים [וכשמכניס דלי הוא הולך לצד החצר השניה (רשב"א עירובין פו, א)], ולמרות זאת הקילו חכמים לומר 'גוד אחית מחיצה' לצורך שאיבת מים, כיון שהיא בתוך הבור, וניכר מכך שנעשתה כדי להפסיק את המים, אבל מחיצה החוצצת בין החצירות הנמשכת מעל הבור [ראה להלן עמ' 207 ציור קמט] אינה מועילה, לפי שלא ניכר שנעשתה כדי להתיר את שאיבת המים (רש"י לעיל ע"א ועירובין שם).

עַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה הָתָם אֶלָּא בְּעֵירוּבֵי חֲצֵירוֹת וְכוּ' - שרבנן תיקנו שלא להעביר מחצר לחצר בלא עירוב (רש"י), ומדאורייתא אין צריך לעשות מחיצה לחצירות כלל, אבל סוכה צריכה דפנות מדאורייתא (ריטב"א).

עַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי הָכָא אֶלָּא בְּסוּכָּה דִּמְצוָה עֲשֵׂה היא, ולטעם זה מחיצה תלויה מתירה מן התורה בכל מקום ואין לפוסלה משום גדיים בוקעים, כי אם אינה נחשבת מחיצה לענין שבת, לא יתכן שהיא נחשבת מחיצה לענין סוכה (ריטב"א עירובין פו, ב).

וְאִם תֹּאמַר מַעֲשֶׂה שֶׁנַּעֲשָׂה בְּצִיפּוֹרִי עַל פִּי מִי נַעֲשָׂה - אם אכן נחלק רבי יוסי על רבי יהודה, ודעתו שאין מחיצה תלויה מתרת בשבת לטלטול האסור מדרבנן, היאך טלטלו בציפורי במבוי על ידי מחיצה תלויה, הלא רבי יוסי היה ראש הישיבה שם ובודאי נהגו כדעתו (רש"י, וריטב"א בדעתו). ויש שפירש, שהקשו בין לרבי יוסי ובין לרבי יהודה, משום שבאותו מעשה טלטלו ברשות הרבים על ידי מחיצה תלויה, והדבר אסור לפי שניהם (ריטב"א).

לֹא עַל פִּי רַבִּי יוֹסֵי אֶלָּא עַל פִּי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי, שהורה כך משום שהבין מדברי אביו שמחיצה תלויה מתרת בכל ענין, כפי שסברו בגמ' לעיל, שאם לא כן ודאי לא היה עושה נגד דבריו (זרע יצחק). וכן מסתבר יותר, שמעשה זה לא נעשה על פי רבי יוסי, ואין דעתו כרבי יהודה וכרבי ישמעאל בנו, כיון שמצינו שרבי יוסי מחמיר בדין לחי שחיובו מדרבנן יותר מבסוכה, ששיעור הדופן השלישית שבסוכה הוא טפח, ושיעור לחי לדעת רבי יוסי הוא שלשה טפחים (פני יהושע).

לְמֶחָר פֵּירְסוּ סָדִינִין עַל גַּבֵּי הָעַמּוּדִים, ולא היו המחיצות פתוחות אלא לבית הכנסת ולמקום שהיה בו הספר [ראה להלן עמ' 208 ציור קנג] (רש"י), ויכלו לטלטל ביניהם בלא עירוב, כיון שאין דרים בבית הכנסת, ואין צורך לעשות עירוב אלא במקום שפתוחים לו כמה בתים שדרים בהם (מאירי).

פֵּירְסוּ סָלְקָא דַּעְתָּךְ, מֵהֵיכָן הֲבִיאוּם בְּשַׁבָּת בלא לעבור על איסור הוצאה, ואף שאת הסדינים אפשר להוציא כמלבוש, אבל הם היו צריכים גם רצועות כדי לקושרם, ואותם אי אפשר להוציא כמלבוש (חתם סופר, ביישוב קושית תוס' על רש"י).

אֶלָּא מָצְאוּ סָדִינִין פְּרוּסִין עַל גַּבֵּי הָעַמּוּדִים, והיו גבוהים מן הארץ, והרי זו מחיצה תלויה (רש"י). ויש שכתבו, שבתחילה הקשו שפריסת הסדינים נחשבת עשיית אהל עראי [כגירסת הגמ' בעירובין (פו, ב)], משום שהיא נעשית לצורך התרת טלטול, ואם כן יש בה איסור, ועל כך השיבו בגמ', שביאור לשון 'למחר פירסו' הוא, שמצאו הסדינים פרוסים טפח, והוסיפו ופרסו אותם בשבת, ובאופן זה שהיה האוהל קיים בערב שבת, אין איסור להוסיף עליו (ע"פ תוס' ד"ה פירסו ורא"ה, ראה פני יהושע).

מַחֲצֶלֶת אַרְבָּעָה וּמַשֶּׁהוּ מַתֶּרֶת בְּסוּכָּה, אם אורכה כאורך הדופן (רש"י), אבל אם אינה ממלאת את כל אורך הדופן, היא לא נחשבת מחיצה, כי אין אומרים 'לבוד' בגובה ובאורך יחדיו (יד דוד, בדעת רש"י).

פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה לְמַטָּה וּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה לְמַעְלָה - ששיעורה ארבעה טפחים ועוד משהו לכל צד (ע"פ טור או"ח תרל), אבל שיעור משהו לצד אחד אינו מספיק, כי יש לחשוש שלא יניח המחצלת בדיוק באמצע, ויהיה 'לבוד' רק בצד אחד (בית דוד [שאלוניקי] תמב).

וְכָל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה כְּלָבוּד דָּמֵי, והרווח נחשב כסתום, ובכך נחשבת המחצלת כמחיצה של עשרה טפחים (ריטב"א).

מֵיתִיבִי מַחֲצֶלֶת שִׁבְעָה וּמַשֶּׁהוּ מַתֶּרֶת בְּסוּכָּה, ונראה מכך שאומרים רק 'לבוד' אחד (רש"י), כיון שמדובר בסוכה קטנה שגובהה עשרה טפחים, ומכל מקום צריך בה דוקא מחיצה בגובה שבעה ולא פחות מכך (ריטב"א). וקודם לכן אמרו 'פשיטא' למרות דברי ברייתא זו, לפי שסברו שאין חילוק בין דין 'לבוד' אחד לשני דיני 'לבוד', ואין כוונת הברייתא דוקא לשבעה אלא גם לארבעה ומשהו, אולם לאחר שאמרו שיש חידוש בכך שאומרים שני דיני 'לבוד', יש מקום להקשות מהברייתא, שיתכן שנקטה דוקא שבעה (מהר"ם).

כִּי תַּנְיָא הַהִיא בְּסוּכָּה גְּדוֹלָה יותר משלשה עשר טפחים, אבל לסוכה שגובהה שנים עשר טפחים, די במחצלת של ששה טפחים ומשהו, ולסוכה שגובהה אחד עשר טפחים, די במחצלת של חמשה טפחים ומשהו (ע"פ מאירי).

וּמוֹקְמֵי לֵיהּ בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים סָמוּךְ לַדּוֹפֶן השניה (רש"י), והפס הוא הדופן השלישית [ראה להלן עמ' 208 ציור קנו] (ריטב"א בדעת רש"י). ומדובר באופן שאין צורת הפתח בסמוך לפס, ולכן צריך שיהיה רוחבו ארבעה טפחים ולא די בטפח בלבד (מאירי). ויש שכתבו, שמעמיד את הפס ליד הדופן הראשונה, והפס הוא הדופן השניה, וצריך להוסיף מלבדם טפח לדופן השלישית (תוס' ד"ה בפחות; ריטב"א). והעמידו דין זה דוקא בפס שרוחבו ארבעה טפחים ומשהו, שהוא כשר מדין 'לבוד', אבל אם רוחבו ארבעה טפחים, הסוכה פסולה, אף שהעומד מרובה על הפרוץ, כי דין 'עומד מרובה על הפרוץ' מועיל להחשיב את המקום כסתום, אבל אין זה משלים את שיעור המחיצה, וצריך שתהיה המחיצה לכל הפחות שבעה טפחים (ראבי"ה תרכה, ושיעורי רבי אליהו ברוך, בדעתו)

■ להלכה, אם הסוכה גבוהה עשרה טפחים, ויש לה דפנות בגובה ארבעה טפחים ושני שיעורים של משהו ומעמידה באמצע, או שהיא גבוהה יותר מעשרה טפחים, ויש לה דפנות בגובה שבעה טפחים ומשהו, אם העמיד את הדפנות בגובה פחות משלשה טפחים מעל הקרקע, הסוכה כשרה [כדברי אבימי], ואם העמידם בגובה יותר משלשה טפחים, הסוכה פסולה [כת"ק במשנה] (שו"ע או"ח תרל, ט).